

Romerne kommer!

Bag scenen af konferencen om romersk militærudstyr i København juni 2013

I dagene 9.-14. juni 2013 blev den internationale konference Roman Military Equipment Conference afholdt på Nationalmuseet i København. Vi vil i det følgende fortælle lidt om det arbejde og de tanker, der gik forud for, og om selve konferencen.

Roman Military Equipment Conference er en tilbagevendende international konferencerække, der trækker fagfolk og interesserede fra hele Europa. Konferencen startede i 1983 som en serie af forskningsseminarer om romersk militærudstyr i det daværende "Department of Ancient History and Classical Archaeology" på University of Sheffield, England. Hurtigt udviklede seminarerne sig til *Roman Military Equipment Conference* (RoMEC)¹, som afholdes hvert tredje år på forskellige internationale kulturinstitutioner.

Deltagerne er en bred vifte af fagfolk (klassiske og forhistoriske arkæologer, historikere og antikhistorikere) samt gerne en håndfuld talentfulde amatører, fremfor alt folk, der arbejder med re-enactment på højt plan. Konferencen er præget af styregruppens og deltagernes lidenskab for selve det arkæologiske primærmateriale. Sammenlignet med andre konferencer, vi i tidens løb har været på, er RoMEC stedet, hvor vi generelt set har mødt det højeste faglige niveau. RoMEC er ganske enkelt eksperternes legeplads, og det viser sig bl.a. ved et særligt engagement og den betydelige mængde af *con amore* arbejde, der bliver lagt for dagen fra alle sider. Måske netop derfor er RoMEC en højt profileret og anerkendt konference, der har sin egen tidsskrifts-serie, *Journal of Roman Military Equipment Studies* (JRMES). Serien er peer-reviewed og optræder på den internationale bibliometriske forskningsindikator over højt kvalificerede videnskabelige tidsskrifter.

Hvorfor i København?

Det nuværende Danmark var aldrig en del af det romerske imperium, men alligevel er der i tidens løb udgravet store mængder af oldsager af romersk eller provinsialromersk oprindelse. Disse romerskproducerede genstande udgør primært to grupper; henholdsvis banket-service (spise- og drikkekar af sølv, bronze og glas) og

militærudstyr (fortrinsvist sværdklinger og beslag til skeder og sværdophæng). Nationalmuseet og Moesgård Museum tilsammen er faktisk i besiddelse af den største samling i verden af romerske klinger og sværdbeslag. På trods af et betydeligt materiale publiceret på tysk, var kendskabet blandt udenlandske forskere til det danske materiale og de store mængder af genstande af romersk oprindelse stort set ikke-eksisterende, hvad enten det gjaldt romersk militaria fra mosefundene eller romersk drikkeservice fra gravfundene.

Startskuddet til udbredelsen af kendskabet til det skandinaviske materiale stod for vores vedkommende for 10 år siden. I maj 2003 åbnede Nationalmuseets særudstilling *Sejrens Triumf – Norden i Skyggen af Det Romerske Imperium*. Udstillingen præsenterede for første gang de rige våbenofferfund fra jernalderen side om side med rige skandinaviske og centraleuropæiske elitegrave fra samme periode og placerede dem i en europæisk kontekst. Vores medvirken i udstillingen og vores deraf udledte ph.d.-projekter, blev fundamentet for en målrettet strategi med det formål at udbrede kendskabet blandt kollegaer i udlandet til det romerske materiale fra Danmark og den kontekst det blev fundet i. Strategien var, at vi sammen med vekslende danske kolleger deltog med papers eller posters i internationale arkæologiske fora, først og fremmest *The International Congress of Roman Frontier Studies* (Limeskongressen) og *The Roman Military Equipment Conference* (RoMEC). Begge er tilbagevendende begivenheder, som finder sted hvert tredje år. Mens Limeskongressen først og fremmest tiltrækker provinsialromerske arkæologer og historikere, har RoMEC et mindre men lidt bredere publikum, idet mange forhistorikere også deltager. Fælles for de to var dog, at på nær et par enkelte gæsteprædener i 1980'erne og 1990'erne af Jørgen Ilkjær, Jørn Lønstrup og Ulla Rald, var disse konferencer ikke besøgt af forskere fra Skandinavien.

Limeskongressen i Pécs i Ungarn i 2003 var det første forum, hvor vi præsenterede de danske fund. På grund af vore forskellige interessefelter delte vi materialet, således at den ene kastede sig over det militære og den anden over det civile materiale. Fællesnævnerne for os var kontakter og diplomatiske forbindelser. Over de næste år deltog vi med papers eller posters ved en række konferencer over hele Europa – til at starte med i forbindelse med vores ph.d.-arbejder, men efterhånden også som inviterede gæsteforelæsere. Til at begynde med blev vores præsentationer mødt af lige dele forbavselse og skepsis, men efterhånden som konferencerne blev mange, og vi blev støttet af bærende kræfter, afløstes reaktionerne af nysgerrighed og accept.

Når vi efter en indsats med deltagelse i knapt tyve internationale fora over en tiårig periode i dag ser tilbage, kan vi konstatere, at denne strategi med synliggørelse af det skandinaviske materiale har båret frugt på flere måder. Den danske deltagelse har i høj grad været med til at bryde den usynlige barriere, som den romerske grænse har udgjort for mange forskere. Dette har bidraget til, at Barbaricum (regionerne uden for Romerriget) nu anses for absolut relevante også for Limesforskningen, og der er derved på dette felt bygget bro mellem klassisk/provinsialromersk og forhistorisk uddannede arkæologer. Endvidere har de mange præsentationer åbnet mange forskeres øjne for det danske materiales store potentiale. Selv medlemmer af styregruppen for RoMEC var overrumplede af de enorme mængder af romersk *militaria* fra det nuværende Danmark.

Forberedelserne: fondssøgning og kommunikation udadtil

Vores udenlandske kollegers stadigt større kendskab til selve materialet var afgørende for, at København blev interessant. Men lige så vigtige er de personlige kontakter. En væsentlig deltager i processen var Dr. Jon C. N. Coulston fra St. Andrews Universitet i Skotland. Ved juletid 2005 holdt han gæsteforelæsning på Københavns universitet, hvor han også deltog i julefrokosterne på de arkæologiske fag. En tidlig julegave for ham var en invitation ned i Nationalmuseets magasiner med fundet fra Vimose som det store highlight. Ordvekslinger i stil med: ”jeg har engang fundet et beslag af denne type ved Hadrians mur” besvaret med ”Ja, den type? Dem har jeg 89 velbevarede af i

denne kasse” slog bogstavelig talt benene væk under den uforberedte gæst. Det var samme Jon Coulston, der under Limeskongressen i Newcastle i 2009 foreslog styregruppen for RoMEC at lade os afholde konferencen i 2013 i København. På det tidspunkt var den ene af os kortvarigt projektansat, mens den anden var job-søgende. Vi forsøgte ihærdigt at skaffe penge til et fælles projekt, som ville kunne skaffe os en organisation at have i ryggen til en stor international conference. Det var skønne spildte kræfter, og vi stod med andre ord med et projekt, som enhver med blot lidt realitetssans ville løbe skrigende fra. Der var derfor ingen tvivl i vores sind om, hvad vi skulle gøre; på RoMEC i Zagreb i 2010 takkede vi officielt ja til opgaven.

RoMEC er en conference, hvor materialet er i centrum. Derfor var det oplagt at spørge Nationalmuseet, om de ville lægge lokaler til projektet. Direktøren og den daværende leder af Danmarks Oldtid, Poul Otto Nielsen, greb hurtigt chancen for at få en så prestigefyldt conference til museet, men gjorde det samtidig klart, at der ikke var mulighed for at støtte med lønmidler etc.

Ingen af os havde lagt et så stort conferencebudget før, men vi fik hjælp fra kolleger. Første bud på et budget var på over 600.000 danske kroner for et anslået deltagerantal på 110-120 personer. Budgettet dækkede over poster som drift (hjemmeside, abstract-bøger, konferenceskilte mv.), ekskursion til Fyn og Jylland, forplejning og festmiddag, samt ikke mindst løn til os og studenterhjælp. Og der var selvfølgelig uforudsete udgifter. At have en postersession kræver f.eks., at man lejer posterstandere – i vores uvidenhed troede vi, at det var noget en så stor institution havde stående.

Da konferencen fik status af et internt arrangement, måtte vi benytte museets navn på vore ansøgninger. Det åbnede straks nogle døre, men lukkede samtidig for adgang til de store fonde. De store kultur- og undervisningsinstitutioner fører i dag en styret fundraisingstrategi, hvor de kun ansøges til særlige projekter, og eftersom vi havde Nationalmuseet som vært, måtte vi følge denne politik. Vi gik derfor i gang med at søge mindre fonde, og vi søgte bredt. Det betød mange afslag, men hvert tilsagn blev til gengæld en sød sejr, som vi levede længe på. En anden konsekvens af restriktionerne i fondssøgningen var, at der ikke var råd til sekretær, studentermedhjælper eller løn til organisatorerne. De færreste små fonde

giver nemlig penge til lønmidler. Efterhånden som konferencen nærmede sig måtte vi skære budgettet til ud fra de bevilgede beløb. Helt til det sidste var vi nervøse. FKK viste sig nemlig at have en behandlingstid på over syv måneder, hvorfor vi først fik besked herfra en uge inden konferencen. Da vi ikke turde tage nogen chancer, fik vi til sidst skåret budgettet ned til lidt under 300.000 kr.

Faktaboks 1: Tal

114 deltagere fra 17 lande

49 foredrag

15 posters

Budget: ca. 300.000 kr. (excl. lønmidler)

To år før konferencens start var lokalerne booket, fondsansøgningerne i gang og de første forespørgsler til kulturinstitutioner om muligheden for besøg i forbindelse med ekskursion sat i gang. Det var på tide at få en hjemmeside op at stå og få komponeret de første rundskrivelser med annoncering af konferencen og "Call for papers".

Organisation og samarbejdspartnere

Uden en organisation i ryggen måtte vi selv agere fundraisere, sekretærer, oversættere og praktiske grise. En øjenåbner for os var dog Wonderful Copenhagen, der hvert år afholder en temadag for forskere fra alle fag: "Alt om kongres". Fokus her er på at få kongresser til København, hvilket vi allerede havde opnået, men en række foredrag gav os gode kort på hånden. F.eks. kunne Wonderful Copenhagen levere gratis turistmateriale og bykort til vores konferencetasker. De havde forbindelser til restauranter, man kunne benytte til festmiddagen. De kunne også arrangere en gratis velkomstreception på Københavns Rådhus, hvilket vi dog valgte fra. Desuden fik vi forbindelse til SAS, som tilbyder at være Conference Airline, hvis konferencen er større end 100 personer, hvilket betyder, at de giver rabat til konferencedeltagere.

Organisation og faglighed!

Hvad gør en konference succesfuld? Det var et emne, vi diskuterede internt og med kolleger. At organisationen kører lydfrit er selvfølgelig en forudsætning: deltagere skal ikke være i tvivl om programmet, der skal

Figur 1: Frokost på den idylliske Restaurant Skovmøllen ved Moesgård Museum. Foto: Thomas Grane.

være mad nok til frokost, det skal gå hurtigt at få en kop kaffe i pausen, store forsinkelser på ekskursionen er bandlyst osv. På konferencer deltager alle aldersklasser, og det er vigtigt, at det ikke er urimelig hårdt fysisk for de ældre samtidig med, at de unge skal kunne more sig i byen om aftenen. Målet for ekskursionen skal være relevant, der skal være spændende stop undervejs og tid til snak, og receptioner skal afholdes med tanke på både indhold og lokalitetens relevans.

Det faglige indhold skal også være i orden. Temaet for konferencen skal kunne bringe væsentlig viden til bords; temaet skal være bredt nok til at være relevant for mange, men ikke så bredt, at der ikke er et fokus. Eftersom størstedelen af det romerske militærudstyr i Danmark stammer fra våbenofferfund, ville det have været logisk at gøre lokalitetstypen, votiv- og offerfund, til hovedtema, men desværre var dette temaet for et tidligere RoMEC. Vi valgte i stedet et helt andet perspektiv og annoncerede temaet *imitation og inspiration*. Derved blev målet for konferencen at afdække, hvordan inspiration udefra kunne føre til forskellige grader af gensidig kopiering, imitation og transformation af militært udstyr. Det gælder både internt i Romerriget og i vekselvirkningen mellem det romerske imperium og Barbaricum. Dette var så meget desto mere relevant, da RoMEC med placeringen i København for første gang kom uden for Romerrigets grænser. Vi mente, at vi med dette tema kunne belyse et meget komplekst billede og dermed kunne åbne for en lang række undertemaer bl.a. skift i kampteknik, ændringer indenfor de enkelte våben- og beslagtyper, forskelle og ligheder i våbenritualer (begravelser, offerfund m.v.), og mere overordnede, teoretiske refleksioner.

Dette valg betød også, at det var let at vælge konferencens logo: nemlig det lille grifhoved fra Vimose. Grifhovedet har sandsynligvis oprindeligt siddet på en romersk gladiatorhjelme fra 2. årh. e.Kr., men da det blev fundet i 1849 sad det ifølge Nationalmuseets beretningsarkiv formentlig på en stang med et rødt og blått flag. Vi tolker dette som, at grifhovedet har været brugt i offerceremonien som en fane – muligvis inspireret af de romerske standarter med ørne. Det lille grifhoved er således i sig selv et resultat af konferencens tema: imitation og inspiration.

På vores mange konferencer havde vi bidt mærke i, at den første taler (keynote-speaker) har en enestående

mulighed for at sætte en relevant ramme omkring resten af konferencen, ligesom en dygtig keynote-speaker formår på forhånd at give et større perspektiv på de taler, hvor dette måske mangler. Høje krav at stille, når man tænker på, at vi jo også gerne ville have en god formidler, der kunne nå ud over rampen. Vi mente, at en af RoMECs stiftere, Dr. Carol van Driel-Murray fra Universiteit van Leiden, kunne leve op til vores forventninger – og det gjorde hun i den grad. Året 2013 var netop 30-året for de første seminarer i konferencerækken, og Carol van Driel-Murray samlede både op på de 30 års fremskridt, på forventninger til fremtiden samt kom med en række overordnede betragtninger om, hvordan mødet mellem mennesker og kulturer påvirker den materielle kultur.

For at foredragene skal hænge sammen, er man nødt til at have temaer eller sessions, der belyser forskellige aspekter af konferencens hovedtema. Og der skal også være plads til nye fund og ny viden, som ikke kan underordnes de definerede sessions. Man kan vinde meget ved at vælge den rigtige dirigent/chairman for hver session. En god dirigent kan introducere temaet, berolige nervøse førstegangstalere, stille relevante spørgsmål (når de mangler fra salen), opsummere til sidst og ikke mindst holde tidsplanen. Man bør være behård ved valg af dirigenter, og det er essentielt, at man har et stort kendskab til kollegernes evner i den retning. Men belønningen udebliver ikke, for med den rette dirigent går alting som en leg.

Mennesker mødes...

Et vigtigt aspekt af at være på conference er mødet med ligesindede. Ét er de stærkt faglige fora, et andet er de uformelle sammenkomster, hvor man udveksler skøre idéer og faglige skæve vinkler. Det er ofte de samtaler, som foregår i pauser, på ekskursionen, til receptioner og i de alt for sene nattetimer, der i sidste ende fører til nye faglige erkendelser. Jo bedre rammer, jo mere faglig sparring. Vi havde derfor stort fokus på det uformelle. Et af de tiltag, der i bakspejlet viste sig at være særdeles effektivt, var, at vi inviterede til en uformel sammenkomst søndag eftermiddag, dvs. dagen inden konferencens officielle velkomst. En god personlig forbindelse til Regensen gjorde, at vi kunne låne deres idylliske gård i centrum af København til uformel registrering og fadøl, vand og hvidvin i det smukkeste junivejr.

Eftersom RoMEC er en konferencerække primært (men ikke udelukkende) om romersk militærudstyr har forankringen ligget i områder, som var indenfor Romerrigetets grænser. Faktisk havde konferencen i dens 30 årige historie aldrig været afholdt uden for Romerriget. Det betød, at en række af vores kolleger opfattede denne 18. konference i København i hjertet af Barbaricum som meget eksotisk. Fåtallet havde været i Danmark før – de kendte jo ikke det store materiale, der ligger her. Det var derfor vigtigt for os også at præsentere København og det øvrige Danmark – et råd, vi havde fået af Wonderful Copenhagen. Som afslutning på den første dag havde vi derfor bestilt en havnerundfart i Københavns kanaler. Alle, der har prøvet det, ved, hvor anderledes byen tager sig ud fra vandsiden. Og eftersom flertallet af konference-

deltagerne generelt er militært interesserede, var en havnerundfart med fokus på Københavns befæstning en stor succes. Solen skinnede, og glade københavnere sprang i vandet fra broerne.

Alt var ikke kun tant og fjas. En reception på Glyptoteket viste de mange klassisk uddannede kolleger en anden af Københavns kulturinstitutioner. Igen ved hjælp af personlige forbindelser lykkedes det os at få forlænget særudstillingen om fyrsten fra Ellekilde yderligere, så deltagerne kunne se en anden facet af det skandinaviske (militære) miljø.

Den største udfordring var i virkeligheden, hvad ekskursionens hovedmål skulle være. For landene i Romerriget er det mere enkelt. De kan groft sagt hives diverse romerske ruiner, villaer og forter og grænser ad libitum op ad lommen. Vi ville meget gerne vise det store materiale fra enten Nydam eller fra Illerup Ådal, men vi mente, at der var for langt til Slesvig, og eftersom Moesgård Museum er lukket, var gode råd dyre. Heldigvis var en af os på dette tidspunkt ansat på Moesgård Museum med ansvar for udstillingen af netop Illerup fundet, og Moesgård Museum kunne sagtens se fordelene af at give 120 specialister fra hele Europa en smagsprøve på den nye udstillingsbygning og et af museets hovedfund. Morgenens kaffestop blev afholdt på Nyborg Slot, og det lykkedes os at overtale Mads Kähler Holst til at holde foredrag om de fantastiske udgravninger ved Alken Enge, således at vores hjemtur blev afbrudt af en faglig kaffepause, mens nattergalen sang, som var den betalt for det.

Faktaboks 2: Overordnet program.

Søndag 9. juni:

Uformel sammenkomst og registrering på Regensen om eftermiddagen

Mandag 10. juni:

Officiel velkomst og registrering af de sidst ankomne deltagere

Foredrag hele dagen

Kanalrundfart i Københavns havn

Tirsdag 11. juni:

Foredrag hele dagen

Eftermiddagsreception på Glyptoteket og præsentation af særudstillingen om Fyrsten fra Ellekilde

Onsdag 12. juni:

Ekskursion til Fyn og Jylland. Besøg på Moesgaard Museum med rundvisning på Ny Moesgaard Museum samt forevisning af fund fra Illerup Ådal.

Formiddagskaffe på Nyborg Slot, frokost på Skovmøllen, eftermiddagskaffe ved Alken Enge med foredrag om de nye udgravninger

Torsdag 13. juni:

Foredrag hele dagen

Festmiddag på Ravelinen med musikalsk indslag af Copenhagen Glee Club

Fredag 14. juni:

Foredrag om formiddagen og afslutning

Set i bagklogskabens klare lys

Man skal være mere end almindelig optimistisk for at acceptere en så stor opgave uden en organisation i ryggen. Det kan lade sig gøre, men er særdeles tidskrævende og ofte besværligt. Bare at besvare mails fra deltagere er en betragtelig tidssluger: i gennemsnit har hver deltager sendt fire mails, der krævede personligt svar. Den tungeste gruppe at få til København var nogle af Østeuropæerne. For russere og ukrainere er det stadig personlige invitationer med pasnummer på tykt brevpapir med stempel, der giver mulighed for visum. Dertil kommer bekræftelser af at pågældende østeuropæiske forskere virkelig er inviteret og har et sted at bo (på tykt brevpapir med stempel) osv.

Figur 2: At få lov til at se de fantastiske genstande fra Illerup Ådal tæt på og uden montre var ugens højdepunkt for mange af deltagerne. Foto: Thomas Grane.

Men eventyret slutter ikke, for selvfølgelig skal konferencen publiceres. Vi skal igennem en ny omgang fondssøgning med afslag og glædelige tilsagn, budgetlægning, indsamling af artikler fra deltagerne, rykker-skrivelser til deltagerne, redigering, opsætning, trykning og meget mere.

Man kan gøre meget med forberedelse, forberedelse og mere forberedelse, men vi kan konstatere, at vi ind til nu også har været usædvanlig heldige: de fleste talere havde forstået vores budskab med at holde tiden, vores arrangementer kørte uden synlig panik udadtil, og Danmark viste sig fra sin smukkeste side med solskin, lune aftener og nattergalesang. Det var en dejlig konference og det hele værd!

Noter

1. For mere information om RoMEC
<http://www.mcbishop.co.uk/romec.htm>